

**ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи

Кафедра загальної педагогіки та дошкільної освіти

Оксана Бартків, Олександр Семенов

**ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ
ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

*Навчально-методичні рекомендації
для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта»*

Луцьк, 2022

УДК 373.2.091.313(072)

Б26

Рекомендовано до друку науково-методичною радою факультету педагогічної освіти та соціальної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки, протокол № 6 від 23 лютого 2022 року

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Дурманенко Євгенія Аристархівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Гніровська Олена Зіновіївна – методист закладу дошкільної освіти № 10 м. Луцька

Б26

О. Бартків, О. Семенов. Інтегроване навчання дітей дошкільного віку (навчально-методичні рекомендації). Луцьк: «Ю. Мажула», 2022. 52 с.

На основі узагальнення науково-педагогічних досліджень й педагогічного досвіду розкриті теоретичні основи, методичні вимоги та практичні рекомендації з організації інтегрованого навчання в закладах дошкільної освіти.

Подано навчально-методичні матеріали з підготовки студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» до вивчення курсу «Інтегроване навчання дітей дошкільного віку».

Навчально-методичні рекомендації слугуватимуть настільною книгою для майбутніх вихователів та педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

УДК 373.2.091.313(072)
@ Бартків О., Семенов О.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ I. СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»	6
1.1. Мета та завдання вивчення дисципліни	6
1.2. Структура навчальної дисципліни	9
1.3. Тематика та завдання практичних занять	12
1.4. Завдання для самостійного опрацювання	15
1.5. Поточний та підсумковий контроль	18
РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНІ МАТЕРІАЛИ З ПІДГОТОВКИ ДО ЗАНЯТЬ З КУРСУ «ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»	22
2.1. Сутність та структура інтегрованого заняття	22
2.2. Технологія інтегрованої розминки	27
2.3. Педагогічна рефлексія майбутнього вихователя в процесі підготовки до інтегрованого навчання дошкільників	29
2.4. Вимоги до підготовки, проведення та аналізу мікровикладання	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	56
ДОДАТКИ	

ПЕРЕДМОВА

Реформування сучасної дошкільної освіти відповідно до положень Закону України «Про дошкільну освіту» [9], Базового компоненту дошкільної освіти [2], Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку [17] вимагають підготовки фахівців, здатних ефективно організовувати освітній процес в закладах дошкільної освіти (далше ЗДО) на засадах особистісно-орієнтованого, компетентнісного та інтегрованого підходів; спроможних до постійного саморозвитку, самовдосконалення та самовираження.

Пріоритетним в освітньому процесі ЗДО є інтегрований підхід, який має на меті формування у дошкільників цілісного системного світобачення. Інтеграція навчання є актуальною ще й у тому, що забезпечує пошук нових шляхів підвищення результативності освітнього процесу в ЗДО.

Аналіз сучасних досліджень засвідчує стійкий інтерес учених до проблеми інтеграції в освіті. Інтегроване навчання займає значне місце в теоретичних напрацюваннях минулого (Я. Коменський, Й. Песталоцці, К. Ушинський). У ті часи більш поширеною була дидактична категорія «міжпредметні зв'язки». Пізніше у дослідженнях Н. Варакути, Л. Вороніної, П. Груздева, В. Максимової, В. Сухомлинського та ін. акцентувалася увага на двох взаємопов'язаних тенденціях у розвитку ідеї міжпредметних зв'язків – інтеграції та координації предметних знань.

Сьогодні питаннями інтеграції знань, інтегрованого підходу до навчання, сутності інтеграції її форм і видів пронизані праці Г. Бабенка, Н. Бібік, О. Гончарук, Н. Коваль, І. Козловської, Л. Руденко, Н. Стяглик та ін. Інтеграцію освітнього процесу в ЗДО досліджували К. Белая, Н. Гавриш, І. Кіндрат, К. Крутій, М. Лазарева та ін. Проте, проблема інтегрованого навчання залишається суперечливою, упровадження інтегрованих занять в ЗДО мало досліджується, принцип інтеграції недостатньо відображений у чинних методичних матеріалах, вихователі, не маючи чіткої системи методичних рекомендацій, вимушені розв'язувати вказані проблеми на емпіричному рівні.

Тому важливою є підготовка майбутніх вихователів до інтегрованого навчання дітей.

Пропоновані навчально-методичні рекомендації спрямовані на допомогу студентам у вивченні курсу «Інтегроване навчання дітей дошкільного віку».

Мета курсу полягає у формуванні в студентів інтегральної та системи загальних та фахових компетентностей організації інтегрованого навчання дітей дошкільного віку; формування умінь здійснювати різні види інтеграції (змісту, методів, видів діяльності дошкільнят); розвиток здатностей до постійного саморозвитку та самовдосконалення протягом життя; виховання якостей, притаманних сучасному вихователю закладу дошкільної освіти.

Для досягнення поставленої мети вважаємо за доцільне вирішення наступних завдань:

- обґрунтувати основні аспекти розвитку та поширення інтегрованого навчання педагогічній теорії та практиці;
- проаналізувати основні поняття курсу «інтеграція», «інтегроване навчання», «інтегрований підхід» «інтегроване навчання дітей дошкільного віку»;
- розкрити способи інтеграції змісту, методів та видів діяльності дошкільників;
- визначити умови ефективного впровадження інтегрованого навчання в освітній процес ЗДО;
- запропонувати практичні матеріали з формування в студентів умінь здійснювати підготовку та проводити інтегровані заняття в ЗДО.

РОЗДІЛ I

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»

1.1. Мета та завдання вивчення дисципліни

Силабус вибіркової навчальної дисципліни «Інтегроване навчання дітей дошкільного віку» підготовлено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта». Опис дисципліни подано в табл.1.1.

Таблиця 1.1

Опис навчальної вибіркової дисципліни

<i>Найменування показників</i>	<i>Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень</i>	<i>Характеристика навчальної дисципліни</i>
<i>Заочна форма навчання</i>	01 Освіта/Педагогіка 012 Дошкільна освіта Дошкільна освіта. бакалавр	Цикл вибірових дисциплін
		Рік навчання 2
		Семестри - 4-ий
Кількість годин / кредитів 150/5		Лекції: 10 год.
		Практичні (семінарські): 10 год.
		Лабораторні _____ год.
		Самостійна робота: 112 год.
ІНДЗ: €		Консультації: 18 год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання		українська

Об'єктом вивчення навчальної дисципліни є інтеграція освітнього процесу в ЗДО.

Предметом – способи інтеграції змісту, освітніх галузей та видів пізнавальної діяльності дітей в закладах дошкільної освіти.

Навчальна дисципліна «Інтегроване навчання дітей дошкільного віку» розкриває основні вимоги та способи інтеграції змісту освітніх напрямів на основі системного і всебічного розкриття процесів та явищ, спрямованих на забезпечення цілісності знань і вмінь), відповідно до ОПП підготовки фахівця, затвердженої Вченою радою Волинського національного університету імені Лесі Українки [23],

Професійного стандарту вихователя закладу дошкільної освіти [27] з врахуванням вимог до формування компетентностей дітей дошкільного віку, визначених Базовим компонентом дошкільної освіти [2]. Застосовуючи в професійній діяльності інтегроване навчання майбутні вихователі зможуть суттєво вплинути на створення в закладах дошкільної освіти сприятливого освітнього середовища (здоров'язберезувальна та проєктувальна компетентності), формувати в дітей середнього та старшого дошкільного віку цілісну картину світу (предметно-методична, оцінювальна-аналітична, прогностична компетентності), сприяти актуалізації їхніх внутрішніх резервів для вияву активності, ініціативності та творчості (організаційна та оцінювальна-аналітична компетентності) в професійній компетентності.

Курс буде цікавим тим, хто вмотивований до ефективної організації освітнього процесу в ЗДО на засадах проєктування та реалізації різних видів інтеграції в освітньому процесі ЗДО; формування в дітей дошкільного віку цілісної картину світу та довкілля; реалізації в освітній діяльності інтегрованих (тематичних) днів тощо.

Навчальна дисципліна «Інтегроване навчання дітей дошкільного віку» базується на знаннях, навичках й уміннях, котрі засвоєнні під час опрацювання завдань навчальних курсів «Педагогіка загальна», «Педагогіка дошкільна», «Психологія загальна», «Психологія педагогічна та дитяча», «Методика формування уявлень про довкілля», «Методика логіко-математичного розвитку» [23].

Знання, навички й уміння, котрі отримує студент у ході засвоєння курсу «Інтегроване навчання дітей дошкільного віку», стануть необхідною основою для вивчення таких навчальних дисциплін, як: «Педагогічна майстерність вихователя дітей раннього та дошкільного віку», успішного проходження «Педагогічної практики у закладах дошкільної освіти (групах дошкільного віку)», успішного складання комплексного іспиту з педагогіки (загальної і дошкільної), психології (загальної та дитячої) і комплексного кваліфікаційного іспиту з фахових методик дошкільної освіти [23].

Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні в майбутніх вихователів інтегральної та системи загальних і фахових компетентностей планування, організації та проведення інтегрованих навчальних занять, виховання та розвитку особистості в закладах дошкільної освіти з визначенням їх діагностичної мети, завдань,

змісту, форм, методів та упровадженням сучасних технологій в інтегрований освітній процес, урахування особливостей дітей з особливими освітніми потребами тощо.

Завданнями курсу є:

– формування в майбутніх вихователів знань про еволюцію розвитку інтеграційних процесів в освіті, нормативно-правове забезпечення освітнього процесу ЗДО; базові положення концептуальних положень інтегрованого навчання дітей, основу науково-методологічних підходів і принципів його реалізації, аспекти застосування інтегрованого навчання в освітньому процесі в умовах модернізації змісту закладів дошкільної освіти;

– удосконалення професійних умінь і навичок свідомого й творчого застосування засвоєних знань у ході впровадження інтегрованого навчання у практичній педагогічній діяльності;

– розвиток у майбутніх фахівців мотиваційно-ціннісного ставлення до впровадження інтегрованого навчання дітей в ЗДО, здатності до самоаналізу та самовдосконалення;

– виховання професійно важливих якостей майбутніх вихователів.

Викладання вибіркової навчальної дисципліни передбачає поєднання інтерактивних і традиційних форм навчання з елементами електронного навчання, в якому використовуються платформи дистанційного навчання MOODLE, ZOOM, дистанційні платформи для вчителів загальної середньої школи Toolbox та спеціальні інформаційні технології, такі як відео, інтерактивні елементи, онлайн консультування тощо.

У процесі вивчення навчальної дисципліни у студентів мають бути сформовані компетентності (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Компетентності та програмні результати вивчення курсу «Інтегроване навчання дітей дошкільного віку»

Інтегральна компетентність	ІК. Здатність розв’язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосовування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.
Компетентності загальні	КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на

(КЗ)	<p>основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p> <p>КЗ-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p>
Компетентності спеціальні (КС)	<p>КС-9. Здатність до розвитку перцептивних, мнемічних процесів, різних форм мислення та свідомості в дітей раннього і дошкільного віку.</p> <p>КС-10. Вміння складати Індивідуальну програму розвитку та необхідні для навчання дітей з особливими освітніми потребами документи, бути знайомими з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням.</p> <p>КС-15. Здатність до індивідуального і диференційованого розвитку дітей раннього і дошкільного віку з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей.</p> <p>КС-16. Здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку толерантного ставлення та поваги до інших, попередження та протидії булінгу.</p> <p>КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини</p>
Програмні результати навчання (ПР)	<p>ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.</p> <p>ПР-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.</p> <p>ПР-07. Планувати освітній процес в закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.</p>

	<p>ПР-08. Вміти складати індивідуальні програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами та необхідні для навчання документи; бути знайомим з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням.</p> <p>ПР-12. Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.</p> <p>ПР-13. Здійснювати управління якістю освітнього процесу, керуючись психолого-педагогічними принципами його організації в системі дошкільної освіти та взаємодії з сім'єю.</p>
--	--

1.2 Структура навчальної дисципліни

Основні теоретичні положення навчального курсу «Інтегроване навчання дітей дошкільного віку» висвітлює п'ять основних тем. Контексність розкриття фундаментальних положень змісту інтеграції освітніх галузей дошкільної освіти досягається через створення умов, максимально наближених до професійної діяльності. Змістові модулі та тематика вивчення навчальної дисципліни подано в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Тематичний план вивчення курсу

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Практ.	Конс.	Сам. роб.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль I. Інтеграція освітніх галузей в закладі дошкільної освіти: теорія та практика реалізації.					
<i>Тема 1. Предмет і завдання курсу «Інтегроване навчання дітей дошкільного віку. Нормативні документи про інтеграцію галузей в дошкільній освіті». Сутність інтегрованого навчання, інтегрованого підходу, принципу інтеграції. Генеза виникнення інтегрованого навчання. Концептуальні основи інтеграції змісту дошкільної освіти. Нормативні документи «Базовий компонент дошкільної освіти», Закон України «Про дошкільну освіту», «Концепція</i>	26	2	2	2	20

Нової української школи», Професійний стандарт вихователя ЗДО» про інтегроване навчання в ЗДО.					
Тема 2. Інтегроване навчання в ЗДО. Функції інтеграції в дошкільній освіті (освітня, виховна, розвивальна, психологічна, методологічна, організаційна). Принципи інтегрова- ного освітнього процесу: доступності, науковості, послідовності, цілісності, логічності, вертикального тематизму. Види інтеграції (міжпредметна інтеграція (міждисциплінарна); внутрішньо-предметна інтеграція (внутрішньо-дисциплінарна); інтеграція дидактичних принципів; взаємодія методів і прийомів виховання та організації безпосередньої освітньої діяльності дітей (методична інтеграція); інтеграція різноманітних видів дитячої діяльності (ігрової, навчальної, художньої, рухової, елементарної трудової); запровадження інтегрованих форм організації спільної діяльності дорослого і дітей та самостійної діяльності дошкільників тощо). Форми інтеграції (за ступенем щільності і стійкості зв'язків між об'єктами, які вступили в інтеграцію; інтеграція на рівні змісту та завдань освітньої роботи; інтеграція способів організації та оптимізації освітнього процесу; інтеграція видів дитячої діяльності).	32	2	2	4	24

<p>Тема 3. Інтегрований освітній процес як спеціально організована взаємодія дитини і дорослого. Процес навчання в ЗДО, його структурні компоненти. Вимоги до врахування особливостей дітей дошкільного віку в інтегрованому навчанні. Інтеграція змісту дошкільної освіти. Стадії інтегрованого процесу (абстрагування від структурно впорядкованих, але роз'єднаних навчальних матеріалів, хоча і пов'язаних функціонально; їхнє узагальнення та комплексування; об'єднання компонентів у формі міжпредметних зв'язків, конгломерації або синтезу; систематизація).</p> <p>Способи інтеграції змісту дошкільної освіти за співвідношеннями рівності між компонентами: «склеювання», «розмивання», «підпорядкування», «зняття», «симбіоз», «ретрансляційне сполучення».</p> <p>Форми організації інтегрованого навчання в сучасних ЗДО.</p> <p>Напрями інтеграції освітнього процесу.</p> <p>Змістові та формальні цілі інтегрованого навчання в ЗДО.</p> <p>Рівні інтеграції.</p>	44	2	2	4	36
<p>Тема 4. Вимоги до інтегрованих занять в ЗДО. Структура та технологія інтегрованих занять. Закономірності інтегрованого заняття (усе підкорено авторському задуму; об'єднується основною думкою (стрижень заняття); складає єдине ціле, етапи заняття це фрагменти цілого; етапи і компоненти заняття перебувають у логіко-структурній залежності; обраний для заняття дидактичний матеріал відповідає</p>	28	2	2	4	20

здуму). Рівні навчальної інтеграції в навчанні. Порівняльний аналіз традиційного та інтегрованого заняття. Інтегрований (тематичний) день як спеціальна організація пізнавальної діяльності дітей.					
Тема 5. Неінтеграційні процеси в системі дошкільної освіти. Проблеми інтеграції в освіті (інтеграція змісту (когнітивний аспект); інтеграція форм і методів навчання (технологічний аспект). Інтегральні, інтегровані та інтегративні дидактичні системи. Основні фактори та умови здійснення інтеграції в системі дошкільної освіти.	20	2	2	4	12
Всього годин	150	10	10	18	112

1.3. Тематика та завдання практичних занять

Практичне заняття 1

План

1. Сутність інтеграції, інтегрованого навчання та інтегрованого підходу.
2. Погляди вчених на впровадження інтегрованого навчання в закладах освіти.
3. Сутність інтегрованого освітнього процесу в ЗДО.
4. Види інтеграції.

Практичне завдання:

– опрацювавши матеріали «Інтеграція як освітня стратегія модернізації дошкільної освіти [4] підготувати та презентувати одну з статей актуальності проблеми впровадження інтегрованого навчання в закладах дошкільної освіти;

– опрацювавши матеріали «Інтеграція як освітня стратегія модернізації дошкільної освіти [4] обґрунтувати роль тьюторингу в дошкільній освіті;

– підготувати груповий проєкт «Види та способи інтеграції»;

– підготувати презентацію «Погляди відомих педагогів (наприклад, К Ушинський [8]) на необхідність інтегрованого вивчення навчальних дисциплін».

Література:

1. Гавриш Н.В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти. *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». 2011. № 1 (1). С. 16-20.

2. Кабанова О.О. Інтеграція змісту освіти в спадщині Івана Соколянського. Проблеми та перспективи розвитку освіти. м. Київ, 17-18 квітня 2015 р. С.11-16.

3. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку/ НАПНУ К.: ФОП Ференець В.Б., 2020. 44 с. 198

4. Іванченко Є.А. Передумови виникнення інтеграції в історії педагогічної думки. С. 237-243. <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2009/3/44.pdf>

5. Інтеграція як освітня стратегія модернізації дошкільної освіти. /Зб.наук.пр. [ред. кол.: В.І.Очеретянко (гол.) та ін.] Хмельницький: ХОШПО, 2019– 550 с.

6. Нова українська школа: поради для вчителя/за заг.ред. Н.М.Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2019. – 208 с.

7. Пелешок Е. Х, Гордієнко О.А.. Розвиток ідеї міжпредметних зв'язків у педагогіці та проблема інтегрованого навчання. 2003. <http://eprints.zu.edu.ua/438/1/03pexpin.pdf>

8. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання : https://vuzlit.ru/969517/kushinskiy_lyudina_predmet_vihovannya

Практичне заняття 2 (4 год)

План

1. Інтеграція змісту. Способи інтеграції змісту.
2. Різні способи інтеграції змісту освітнього процесу в ЗДО відповідно до освітніх напрямів.
3. Інтеграція видів діяльності дітей дошкільного віку.
4. Умови успішного інтегрованого освітнього процесу в ЗДО.

Практичне завдання:

– підготувати презентацію способів інтеграції змісту освітнього процесу в ЗДО;

– мікрОВикладання фрагменту заняття, сконструйованого на основі інтеграції змісту освітніх напрямів ЗДО (Пам'ятки до

складання структури інтегрованого заняття та вимог до нього подано нами в Додатку А).

Література:

1. Бабенко А.Л. Сутність та зміст понять інтеграція та інтеграційне заняття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Педагогіка». Ужгород, 2019. С. 9-12.

2. Гавриш Н.В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти. *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». 2011. № 1 (1). С. 16-20.

3. Іванченко Є.А. Передумови виникнення інтеграції в історії педагогічної думки. С. 237-243. <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2009/3/44.pdf>

4. Інтеграція як освітня стратегія модернізації дошкільної освіти. /Зб. наук. пр. [ред. кол.: В.І.Очеретянко (гол.) та ін.]. Хмельницький: ХОШПО, 2019. 550 с.

5. Кабанова О. О. Інтеграція змісту освіти в спадщині Івана Соколянського. Проблеми та перспективи розвитку освіти. м. Київ, 17-18 квітня 2015 р. С.11-16.

6. Крутій К. Л. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Запоріжжя : ТОВ “ЛІПС” ЛТД, 2017. 124с.

7. Пелешок Е.Х., Гордієнко О.А.. Розвиток ідеї міжпредметних зв'язків у педагогіці та проблема інтегрованого навчання. 2003. <http://eprints.zu.edu.ua/438/1/03pexpin.pdf>

8. Рудницька Н., Тарнавська Н. Дидактична суть інтеграції та способи її реалізації в процесі навчання математики в закладі дошкільної освіти та початковій школі. *Молодь і ринок №7 (162)*, 2018. С.46-51.

9. Сучасне заняття в дошкільному закладі : навч.-метод. посіб. / за ред. Н. В. Гавриш ; авт. кол.: Н. В. Гавриш, Н. В. Губанова. Луганськ : Альма-матер, 2007. 496 с.

Практичне заняття 3 (4 год)

План

1. Характеристика інтегрованих форм освітнього процесу в ЗДО (інтегроване заняття, інтегрована екскурсія, інтегрована прогулянка, інтегрований день, інтегрований цикл).

2. Інтеграція форм і видів діяльності дошкільників.

Практичні завдання:

- підготувати презентацію інтеграції форм організації освітнього процесу в ЗДО.
- мікрОВикладання фрагменту однієї з форм організації навчання дошкільників, сконструйованої на основі інтеграції змісту освітніх напрямів ЗДО;
- провести самодіагностику сформованості рівня професійного спрямування вихователів до реалізації інтегрованого навчання (Додаток Б).

Література:

1. Козак Л.В., Бухал Л.Г., Нікітіна Н.Д. Закономірності використання інтеграційних форм організації роботи зі старшими дошкільниками. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 18. Т. 3. 2019. С. 164-168.
2. Козловська І. М. Теоретичні та методичні основи інтеграції знань учнів професійно-технічної школи : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. К., 2001. 460 с.
3. Крутій К. Л. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2017. 124 с.

1.4. Завдання для самостійного опрацювання

I. Опрацювати питання та виконати практичні завдання.

Тема. Інтеграція в дошкільній освіті.

1. Розмежувати поняття «інтеграція», «інтегрований підхід», «принцип інтеграції» «навчальна інтеграція».
2. Опрацювавши нормативні документи (Базовий компонент дошкільної освіти [2], Закон України «Про дошкільну освіту» [9], «Професійний стандарт вихователя ЗДО» [27], визначити вимоги до освітнього процесу та до вихователя ЗДО в контексті інтегрованого навчання.
3. Обґрунтувавши основні компетентності вихователя ЗДО, відповідно до Професійного стандарту [27], визначте ті, які є обов'язковими у процесі реалізації інтегрованого навчання в ЗДО.

Література: 1; 2; 6; 7; 9; 10; 27.

Тема. Технологія інтегрованого навчання.

1. Проаналізуйте технологію інтегрованого навчання (Розділ II, с. 26-27) за компонентами:

Мета технології.

Концептуальні ідеї.

Етапи реалізації технології.

Зміст смислових блоків інтегрованих галузей.

Прогнозовані результати впровадження.

Література: 1; 6; 11; 12; 13.

Тема. Міжпредметна інтеграція.

1. Розробити структурно-логічну схему міжпредметних зв'язків: горизонтальні та вертикальні. Обґрунтувати її.

Література: 1; 6; 7; 11; 16; 24; 28; 31.

Тема. 3. Інтегровані програми ЗДО.

1. Охарактеризуйте наявні інтегровані програми з таких розділів:

– ознайомлення з навколишнім світом;

– художня праця;

– музика і рух;

– валеологія.

Література: 1; 6; 7; 11; 16; 25; 31.

Тема. Вихователю про інтегровані заняття.

1. Доповніть запропоновану пам'ятку вихователю «Вимоги до інтегрованого заняття»:

1. Чітке визначення цілей та завдань.

2. Виявлення типу заняття, органічний взаємозв'язок усіх його елементів.

3. Зв'язок навчального матеріалу з матеріалом попереднього заняття, передбачення перспективи щодо наступного заняття.

4. Вибір оптимальних методів, виходячи із цілей і завдань заняття, вивчення і закріплення нового матеріалу.

5. Створення умов розвитку пізнавальних процесів в дошкільників (для сприйняття, пам'яті, уваги, мислення, мовлення).

6. Взаємне співробітництво вихователя й дітей, педагогічний такт.

Література: 1; 2; 6; 7; 9; 10; 27.

Тема. Технології інтегрованих розминок в ЗДО.

1. Підготувати інтегровану розминку за технологією інтегрованих розминок за етапами:

Етап 1. Актуалізація.

Етап 2. Експозиція.

Етап 3. Розробка.

Етап 4. Реприза.

Етап 5. Підведення підсумків оголошення результатів «розминки» із необхідними коментарями (Розділ 2, с. 30-31).

Література: 1; 6; 7; 11; 16; 25; 31.

Тема. Комплексна карта інтегрованого заняття.

1. Спроекувати комплексну карту інтегрованого заняття (дня).

Література: 16; 19.

Тема. Педагогічний коучинг в системі підготовки майбутніх вихователів до інтегрованого навчання дітей

1. Сутність педагогічного коучингу в професійній підготовці.

2. Консультування щодо впровадження вивченого інноваційного досвіду інтегрованого навчання дітей, методи і прийоми такого навчання.

Література: 1; 6; 7; 11; 16; 19; 31.

Тема. Рефлексивно-ділові ігри в системі підготовки студентів до інтегрованого навчання дітей

1. Проаналізувати алгоритм проведення рефлексивно-ділової гри:

– об'єднання студентів у мікрогрупи (команди);

– оголошення спільної для всіх груп мети і завдань, правил проведення й оцінювання, регламентація часу на підготовку виступу;

– розв'язання завдання в мікрогрупах;

– підготовка його презентації у формі рольової гри, що вимагає розподілення ролей;

– проведення змагання між групами, що передбачає формулювання студентами кожної групи педагогічної ситуації для своїх опонентів, на розв'язання якої відводиться 3 хвилини.

– здійснення студентами аналізу командного вирішення ситуацій;

– підведення підсумків ігри викладачем, формулювання загального висновку.

2. Підготувати та провести рефлексивно-ділову гру впровадження інтегрованого навчання в освітній процес ЗДО (розділ II, с. .

Література: 1; 6; 7; 11; 16; 28; 29; 31.

Тема. Проектування інтегрованого заняття.

1. Розробити власні варіанти інтегрованих занять різних типів на різних рівнях інтеграції, їх навчально-методичне забезпечення;

2. Розробити завдання інтегрованого навчання для дітей за однією з освітніх галузей.

Література: 1; 4; 6; 7; 11; 15; 19; 25; 31.

Тема. Методика інтеграційного аналізу.

Проаналізувати методика інтеграційного аналізу за І. Козловською [16] за такими етапами:

1. Виокремлення об'єкта аналізу як інтеграційної системи, визначення мети, прогнозування очікуваного результату вирішення конкретної проблеми, мети формування системи та відбір елементів інтеграції;

2. Доведення системного характеру об'єкта, сформованого в результаті інтеграції (обґрунтування новоутвореної структури та логічних зв'язків між елементами, виявлення можливого впливу на об'єкт інтеграції зовнішніх чинників), та розробка критеріїв появи якісно нових властивостей у елементів та об'єкта отриманого в результаті інтеграції;

3. Визначення параметрів для кількісного опису новоутвореної інтеграційної системи та розробка її загальної моделі;

4. Аналіз можливості існування декількох стабільних станів системи з різним рівнем, розробка варіативних моделей та визначення меж їх використання із збереженням індивідуальних властивостей елементів після їх інтеграції (І. Козловська).

2. Запропонувати фрагмент інтегрованого заняття та здійснити його аналіз за поданою методикою.

Література: 1; 15; 16; 25.

Тема. Формування готовності майбутнього вихователя до інтегрованого навчання дітей.

1. Підготувати та провести рефлексивно-ділову гру «Інтегроване заняття» (Вимоги до рефлексивно-ділової гри подано у Розділі 2 на с. 34).

2. Запропонувати вправи рефлексивного тренінгу щодо удосконалення умінь організації інтегрованого заняття.

Література: 1; 4; 6; 7; 11; 15; 19; 25.

Тема. Виявлення рівня готовності майбутніх вихователів організовувати інтегроване навчання в ЗДО.

1. Визначте рівень власної готовності організовувати інтегроване навчання в ЗДО за «Методикою виявлення рівня професійного спрямування вчителів до реалізації інтегрованого навчання» (Додаток Б).

Література: 1; 4; 6; 7; 11; 15; 19; 25; 26; 27; 30.

1.5. Поточний та підсумковий контроль

Вивчення навчального курсу студентами передбачає поточний і підсумковий контроль. Серед методів контролю: експрес-контроль підготовки до заняття, виконання домашніх завдань, поточне опитування, оцінка роботи протягом практичного заняття, оформлення результатів самостійної роботи, доповіді, презентації, портфоліо, тестування.

Політика викладача щодо студента: засвоєння пропущеної теми лекції з поважної причини перевіряється під час складання підсумкового контролю. Пропуск лекції з неповажної причини відпрацьовується студентом відповідно вимог кафедри, що встановлені на засіданні кафедри (співбесіда, виконання завдань практичного спрямування тощо).

Дисципліна «Інтегроване навчання дітей» передбачає вивчення одного змістового модуля «Інтеграція освітніх галузей в закладі дошкільної освіти: теорія та практика реалізації». Тому оцінювання рівня сформованості інтегральної, загальної та фахових компетентностей організації інтегрованого навчання дошкільників складається з одного змістового модуля в межах, якого студенти в процесі поточного та підсумкового контролю мають можливість отримати максимум по 100 балів:

а) поточне оцінювання з відповідних тем і виконання ІНДЗ (максимально 40 балів: поточний контроль 30б, ІНДЗ – 10 б):

Індивідуальні науково-дослідні завдання (ІНДЗ) виконуються на основі сформованих в процесі лекційних занять, консультацій та під час самостійної роботи компетенцій.

ІНДЗ передбачає виконання студентами навчального проекту з інтеграційної тематики, що забезпечувало б емоційну включеність дітей у діяльність колективного характеру, в основу організації якої покладено мотив змагання (мікроекспериментування).

Для студентів, які в ході вивчення початкової дисципліни виявили здібності до наукової роботи передбачено написання тез – 10 балів.

2. Політика щодо академічної доброчесності: жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються відповідно до [Кодексу академічної доброчесності](#).

3. Політика щодо дедлайнів та перескладання: Пропущені практичні, семінарські заняття, незалежно від причини пропуску, студент відпрацьовує згідно з графіком консультацій. Поточні «незадовільно», отримані студентом під час засвоєння відповідної теми на практичному занятті перескладаються викладачеві, який веде заняття до складання підсумкового контролю з обов'язковою відміткою у журналі обліку роботи академічних груп.

**Під час вивчення курсу «Інтегроване навчання дітей» визнаються результати навчання, отримані в неформальній (професійні курси/тренінги, онлайн-освіта, стажування тощо) та/або інформальній освіті, котрі за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають курсу «Інтегроване навчання дітей» як в цілому, так і його окремим темам, що передбачені цим силабусом. Деталі щодо процедури зарахування результатів [подані за посиланням](#).*

Питання до заліку.

1. Сутність інтегрованого навчання, інтегрованого підходу.
2. Принцип інтеграції, сутність, характеристика.
3. Еволюція впровадження інтегрованого навчання.
4. Концепція інтегрованого навчання: сутність, характеристика.
5. Нормативні документи «Базовий компонент дошкільної освіти», Закон України «Про дошкільну освіту», «Концепція Нової української школи», Професійний стандарт вихователя ЗДО» про інтегроване навчання в ЗДО.

6. Функції інтеграції в дошкільній освіті (освітня, виховна, розвивальна, психологічна, методологічна, організаційна).

7. Принципи інтегрованого освітнього процесу: доступності, науковості, послідовності, цілісності, логічності, вертикального тематизму.

8. Міжпредметна інтеграція (міждисциплінарна), сутність та можливості інтеграції.

9. Внутрішньо-предметна інтеграція (внутрішньо-дисциплінарна) сутність та можливості інтеграції.

10. Інтеграція дидактичних принципів, сутність та можливості інтеграції.

11. Методична інтеграція: взаємодія методів і прийомів виховання та організації безпосередньої освітньої діяльності дітей.

12. Інтеграція різноманітних видів дитячої діяльності (ігрової, навчальної, художньої, рухової, елементарної трудової).

13. Запровадження інтегрованих форм організації спільної діяльності дорослого і дітей та самостійної діяльності дошкільників тощо.

14. Форми інтеграції (за ступенем щільності і стійкості зв'язків між об'єктами, які вступили в інтеграцію; інтеграція на рівні змісту та завдань освітньої роботи; інтеграція способів організації та оптимізації освітнього процесу; інтеграція видів дитячої діяльності).

15. Процес навчання в ЗДО, його структурні компоненти.

16. Вимоги до врахування особливостей дітей дошкільного віку в інтегрованому навчанні.

17. Інтеграція змісту дошкільної освіти.

18. Стадії інтегрованого процесу (абстрагування від структурно впорядкованих, але роз'єднаних навчальних матеріалів, хоча і пов'язаних функціонально; їхнє узагальнення та комплексування; об'єднання компонентів у формі міжпредметних зв'язків, конгломерації або синтезу; систематизація).

19. Способи інтеграції змісту дошкільної освіти за співвідношеннями рівності між компонентами: «склеювання» та розмивання..

20. Способи інтеграції змісту дошкільної освіти за співвідношеннями рівності між компонентами: «підпорядкування», «зняття».

21.Способи інтеграції змісту дошкільної освіти за співвідношеннями рівності між компонентами: «симбіоз», «ретрансляційне сполучення».

22.Форми організації інтегрованого навчання в сучасних ЗДО.

23.Напрями інтеграції освітнього процесу.

24.Змістові та формальні цілі інтегрованого навчання в ЗДО.

25.Рівні інтеграції.

26.Інтегроване заняття: структура та технологія.

27.Закономірності інтегрованого заняття (усе підкорено авторському задуму; об'єднується основною думкою (стрижень заняття); складає єдине ціле, етапи заняття це фрагменти цілого; етапи і компоненти заняття перебувають у логіко-структурній залежності; обраний для заняття дидактичний матеріал відповідає задуму).

28.Рівні навчальної інтеграції в навчанні.

29.Порівняльний аналіз традиційного та інтегрованого заняття.

30.Інтегрований (тематичний) день як спеціальна організація пізнавальної діяльності дітей.

31.Проблеми інтеграції в освіті (інтеграція змісту (когнітивний аспект).

32.Проблеми інтеграції в освіті (інтеграція змісту (когнітивний аспект);

33.Інтеграція форм і методів навчання (технологічний аспект).

34.Інтегральні, інтегровані та інтегративні дидактичні системи.

35.Основні фактори та умови здійснення інтеграції в системі дошкільної освіти.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90 – 100	Відмінно	A	відмінне виконання
82 – 89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75 - 81	Добре	C	загалом хороша робота
67 -74	Задовільно	D	непогано
60 - 66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1 – 59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНІ МАТЕРІАЛИ З ПІДГОТОВКИ ДО ЗАНЯТЬ З КУРСУ «ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»

2.1. Сутність та структура інтегрованого заняття

Під освітнім процесом у ЗДО розуміємо цілеспрямований процес розвитку дитини в результаті її активної життєдіяльності в певним чином організованих умовах та взаємодії з педагогічними працівниками, батьками й однолітками.

Перехід до інтегрованого освітнього процесу є нагальною потребою сьогодення, що обумовлено модернізацією дошкільної освіти та психофізіологічними особливостями сучасних дошкільників, їхніми соціокультурними запитами.

Інтегрований освітній процес у ЗДО – це цілеспрямований і систематичний процес об'єднання освітніх напрямів у ході спеціально організованої взаємодії педагогів і вихованців, спрямований на вирішення освітніх завдань на основі інтеграції змісту освіти та видів дитячої діяльності.

Отже, запроваджуючи інтеграцію в освітній процес ЗДО, необхідно враховувати такі вікові особливості дітей дошкільного віку:

- особливості поведінки і діяльності дошкільника, які на думку Л. Виготського є «ще недостатньо диференційованим цілим» (Л. Виготський);
- «пізнання дитиною цілого об'єкта раніше, ніж його частини, дозволяє дитині дошкільного віку інтегрально «бачити предмети очима всіх людей ...» (В. Давидов);
- знання про цілісність світу в дитини буде оформлено в системі теоретичних за умови відтворення «рухливого інтегрального образу дійсності на рівні уяви» (В. Давидов);
- урахування різних рівнів розвитку здібностей та можливостей дітей;
- урахування особливостей домінування процесів інтеграції (синтезу) над процесами диференціації (аналізу);
- в умовах інтегрованого підходу взаємопроникнення й систематизація знань дітей, становлення в них цілісної та багатовимірної картини Всесвіту, розвиток пізнавальних здібностей,

гнучкого мислення, умінь і навичок відбуваються ефективніше за впровадження інтегрованого підходу до змісту освіти (К. Крутій).

Аналізуючи сучасний освітній процес в ЗДО, визначимо основні компоненти сучасного заняття:

- створення ігрової ситуації, спрямованої на мотивацію дітей до навчальної діяльності;
- спонукання дітей до висловлювання припущень (за допомогою проблемних запитань);
- практична діяльність дітей (пошукова діяльність, пов'язана із визначенням особливостей предмета або об'єкта);
- художнє слово (закріплення знань, отриманих в пошуковій діяльності);
- енциклопедична хвилинка (довідка із енциклопедії про предмети чи об'єкти);
- мовленнєва хвилинка в цікавій формі на закріплення отриманих знань;
- пальчикова гімнастика;
- робота з індивідуальними картками;
- гра «Що ми робимо – не скажемо, що ми робимо – покажемо».

Інтегроване заняття — це особливим чином організована елементарна навчальна діяльність дітей дошкільного віку, зміст якої має складну структуру, що охоплює кілька різних компонентів, характеризується визначеними відношеннями і силою взаємодії, сприяє формуванню в дошкільників цілісної картини Всесвіту.

Специфіка інтегрованих занять полягає в більш складній структурі, яка охоплює декілька компонентів, а не один, як в одновидових заняттях (табл.2.1 та 2.2).

Таблиця 2.1

**Порівняння предметного та інтегрованого заняття
(за І. Кіндрат [13])**

<i>Критерії аналізу</i>	<i>Ознаки традиційного (предметного) заняття</i>	<i>Ознаки інтегрованого заняття</i>
Змістова спрямованість	Односпрямоване	Різнострамоване
Мета	Формування та розвиток знань, умінь і навичок	Збагачення досвіду пізнання
Тема	Не принципова	Є стрижнем інтеграції змісту
Структура	Чітко визначена, жорстка	Гнучка
Модель взаємодії дорослого і	Центрована на дорослому	Партнерська

дитини		
Провідна ідея	Як правило, не усвідомлюється дітьми	Визначальна (стрижнева, смислоутворювальна) в організації навчально-пізнавальної діяльності
Способи організації	Фронтальні, підгрупові	Варіативні заняття в межах одного
Стиль взаємодії	Суб'єкт-об'єктний	Суб'єкт-суб'єктний
Засоби навчання	Переважають дидактичні засоби	Спільна пізнавальна і творча діяльність педагога та дітей на основі широкого спектра засоби
Провідний метод	Пояснювально-ілюстративний	Проблемні, інтерактивні

Як видно з таблиці 2.1, у ході предметного заняття вирішуються завдання однієї галузі знань, на противагу цьому інтегроване заняття уможливорює формування системного знання, оскільки задіює елементи знань із різних освітніх напрямів (розділів, ліній).

Орієнтовний алгоритм підготовки інтегрованого заняття:

1. Обрати *тему заняття* з урахуванням програмових вимог та вікових особливостей дітей дошкільного віку.

2. Визначити *форми, методи і прийоми роботи*, які сприятимуть формуванню в дитини цілісного уявлення про об'єкт вивчення (проблемні, творчі запитання і завдання; інтерактивні методи (діалог, дискусія, бесіда-полілог, «мозкова атака», робота в парах, мікрогрупах, групах тощо); дослідницько-пошукова діяльність; ігрові методи та прийоми (розвивальні дидактичні ігри та вправи, ребуси, головоломки, схеми, моделі, театралізовані ігри); ІКТ-технології; художнє слово, казки з логічними завданнями тощо.

3. Здійснювати *індивідуальний та диференційований підхід*. Забезпечити право вибору кожній дитині. Створювати «ситуації успіху». Забезпечити чітку мотивацію всіх видів діяльності дітей.

4. Перевіряти *виконання кожного завдання*. Використовувати прийоми заохочення дітей, залучати їх до самооцінки та самоконтролю.

5. *Забезпечити емоційне забарвлення заняття*, використовувати прийоми підтримки інтересу дітей.

6. На етапі завершення заняття використовувати прийоми, спрямовані на *узагальнення та систематизацію матеріалу*.

7. Оцінити результативність заняття, рівень виконання програмових завдань, якість розкриття теми (формування цілісності знань з ключової теми).

8. Забезпечити дотримання санітарно-гігієнічних вимог.

Подамо для аналізу різні підходи до структури інтегрованого заняття

Варіант 1

1. Тема заняття (інтегроване заняття має обов'язково конкретну тему).

2. Зміст діяльності (розділи програми, освітні лінії), які інтегруються (тема проводиться через 3-4 і більше видів діяльності чи розділів програми).

3. Програмові завдання (складаються для кожного розділу програми окремо).

4. Підбір змісту, його доцільність (демонстраційний матеріал поступається індивідуально-диференційованому).

5. Створення «ситуацій успіху». Чітка мотивація всіх видів діяльності дітей. Наявність сюрпризних моментів.

6. Методи і прийоми розвивального навчання, спрямовані на закріплення, узагальнення та систематизацію матеріалу навколо теми заняття:

✓ методи ТРВЗ;

✓ проблемні, творчі запитання і завдання;

✓ інтерактивні методи (діалог, дискусія, бесіда-політолог, «мозкова атака», робота в парах, мікрогрупах, групах тощо);

✓ дослідницько-пошукова діяльність;

✓ ігрові методи та прийоми (розвивальні дидактичні ігри та вправи, ребуси, головоломки, схеми, моделі, театралізовані ігри);

✓ художнє слово, казки з логічними завданнями та ін.

7. Перевірка виконання кожного завдання. Прийоми заохочення дітей. Залучення до самооцінки та самоконтролю.

11. Закінчення заняття. Прийоми, спрямовані на узагальнення та систематизацію матеріалу.

Варіант Б (табл.2.2)

Таблиця 2.2

Етапи інтегрованого заняття

<i>Етап</i>	<i>Характеристика</i>
Організаційний етап	На цьому етапі ставиться мета діяльності та з'ясовуються знання дітей з тієї чи іншої теми. Актуалізуються вже відомі знання з цієї теми.
Мотиваційний	Шляхом ігрового прийому стимулюю у дітей мотив пізнавального інтересу до тем
Етап новизни	На цьому етапі намагаюся вводити елементи нових знань і спрямовувати діяльність дітей таким чином, щоб вони самостійно пов'язали нове із знаннями, які були відібрані на 187 початку заняття, систематизували їх та узгодили в єдине ціле. На цьому етапі утворюю кілька підгруп дітей по 6-7 осіб і працюю з кожною підгрупою окремо.
Етап узагальнення і закріплення знань	На цьому етапі я пропоную дітям розглянути наочний матеріал, пограти в розвивальні ігри, розв'язати практичні завдання, які узагальнять та закріплять знання дітей.
Результативний	Здійснюю інтеграцію з виховною, розвивальною метою, тобто реалізую ідею теми, формуючи у дітей основи світогляду. Досягаю кінцевого результату – наявності у дітей цілісної системи соціальних вмінь
Підсумковий	Підбиваю підсумок заняття, аналізую засвоєння знань дітьми, реалізацію виховних цілей.

Дотримання алгоритму та однієї з поданих структур інтегрованого заняття дозволяє вихователю органічно синтезувати матеріал; поєднувати різні змістовні лінії, елементи різних галузевих знань; добирати оптимальні методи, види діяльності для забезпечення цілісності інтегрованого заняття.

2.2. Технологія інтегрованої розминки та інтеграційного аналізу

Одним із прийомів, який дозволяє актуалізувати знання особистості про певний об'єкт, визначити її позицію щодо цього об'єкта та мотивувати до навчально-пізнавальної діяльності є інтегрована розминка. Вона проводиться у швидкому темпі за допомогою експрес-запитань, у процесі відповідей на які школярі мають дати коротку, але конкретну і змістовну відповідь.

Цей дидактичний прийом триває приблизно 10-15 хвилин. Розминка може передувати практично будь-яким груповим заняттям.

У контексті нашого дослідження цікавою є технологія інтегрованої розминки, яку запропонувала Л. Савенкова [29] і, яку нами адаптовано до навчання студентів. Запропонована технологія спрямована на формування в майбутнього вихователя здатності використовувати знання з різних галузей в конкретних обставинах, вміння застосовувати художньо-виразні засоби різних видів мистецтва у вирішенні творчого завдання.

Л. Савенкова пропонує таку структуру інтегрованої розминки:

Етап 1. Актуалізація. Вихователем задається тема розминки, пов'язана з певною проблемою.

Наприклад: «Природа взимку», «Звірі взимку» тощо.

Далі робота розвивається за принципом сонатної форми музичного твору і складається з декількох етапів.

Етап 2. Експозиція. Кожен студент вголос для всіх пропонує своє розкриття сюжету (теми) з максимальним залученням знань з різних галузей наук («Головна партія»). Слід зауважити, що повтори сюжетних ліній не дозволяються. При виникненні такого, пропонується швидко замінювати логіку свого сюжету і викласти нову версію. Усі студенти уважно стежать за лініями розвитку сюжетів товаришів.

Етап 3. Розробка. Після прослуховування всіх сюжетних ліній, відбувається опрацювання і корекція тем (сюжетів), запропонованих кожним студентом, і їх розвиток до кульмінації (за принципом вибудовування сюжету в театрі, романі, симфонії) із урахуванням «побічної партії» (інших видів мистецтва, даних науки, різного роду інформації, висловлювань учасників «розминки»).

Етап 4. Реприза. Обмін розробленими сюжетами по колу всіма студентами з фіксацією невеликих коментарів на полях. Продовження розвитку сюжету (лінії роздумів).

Етап 5. Підведення підсумків оголошення результатів «розминки» із необхідними коментарями. Вислуховуються думки всіх учасників по роботі кожної групи (мінуси і плюси в розвитку теми, помилки, оригінальність).

Оцінювання здійснюється за 4 параметрами: оригінальність, логіка розвитку сюжету, застосування знань з інших галузей, вміння грамотно обґрунтувати свою точку зору [29].

При системній роботі за вказаними етапами розминка проходить досить швидко.

Роботу за означеною технологією доцільно в малих групах: групу доцільно поділити на невеликі підгрупи (по 3-5 чоловік).

Малі групи краще формувати не за бажанням, а з нагоди, тобто розділити учасників гри, наприклад, на червоний, жовтий, синій, зелений, білий, помаранчевий кольори і об'єднати учнів в групи за колірною ознакою – принцип соціоігрового стилю навчання. Таке об'єднання в спонтанні групи навчає школярів спілкуватися з усіма учнями класу, а не лише за уподобанням. Ролі студентів у процесі навчання в малих групах подано в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Ролі студентів у ході навчання в малих групах

<i>№ з/п</i>	<i>Ролі</i>	<i>Зміст ролі</i>
1.	Спікер (керівник групи)	зачитує завдання групи; організовує порядок виконання; пропонує учасникам групи висловлюватись по черзі; слідкує за регламентом; заохочує групу до роботи; визначає доповідача;
2.	Секретар	веде записи результатів роботи своєї групи (коротко і розбірливо), може висловити думку групи;
3.	Спостерігач (тайм-кіпер):	стежить за часом, заохочує групу до роботи.
4.	Доповідач	чітко висловлює думку групи, доповідає про результати роботи групи.

Виконання певної частини роботи в малих групах активізує кожного її учасника, підвищує відповідальність за спільне виконання завдань.

Цікавою у процесі підготовки студентів до інтегрованого навчання є методика інтеграційного аналізу, запропонована І. Козловською [16].

Сутність методики інтеграційного аналізу полягає у застосуванні алгоритму, який сприяє формуванню цілісної системи шляхом аналізу її окремих елементів, відібраних із метою вирішення конкретної проблеми щодо інтегрованого навчання.

Охарактеризуємо етапи реалізації методики інтеграційного аналізу:

1. Виокремлення об'єкта аналізу як інтеграційної системи, визначення мети, прогнозування очікуваного результату вирішення

конкретної проблеми, мети формування системи та відбір елементів інтеграції;

2. Доведення системного характеру об'єкта, сформованого в результаті інтеграції (обґрунтування новоутвореної структури та логічних зв'язків між елементами, виявлення можливого впливу на об'єкт інтеграції зовнішніх чинників), та розробка критеріїв появи якісно нових властивостей у елементів та об'єкта отриманого в результаті інтеграції;

3. Визначення параметрів для кількісного опису новоутвореної інтеграційної системи та розробка її загальної моделі;

4. Аналіз можливості існування декількох стабільних станів системи з різним рівнем, розробка варіативних моделей та визначення меж їх використання із збереженням індивідуальних властивостей елементів після їх інтеграції.

Таким чином, використання інтегрованої розминки та інтеграційного аналізу спрямовані на актуалізацію знань, сприйняття нового навчального змісту, закріпленню вивченого матеріалу та розвитку логічного і емоційно-образного мислення студентів.

2.3. Педагогічна рефлексія майбутнього вихователя в процесі підготовки до інтегрованого навчання дошкільників

Педагогічна рефлексія передбачає здійснення рефлексивної взаємодії викладача і студента, погодження різних точок зору в суперечливих ситуаціях, пошук джерела нового знання, необхідного для вирішення ситуації, розкриває статусно-рольові («Я-реальний», «Я-ідеальний») і професійно-особистісні якості суб'єктів рефлексії, допомагає майбутньому педагогу подивитися на власну діяльність з позиції іншої людини, визначити ставлення особистості до себе як до суб'єкта діяльності для безперервного професійного самопроекування й саморозвитку.

Тому в процесі формування готовності майбутнього вихователя до інтегрованого навчання дітей важливого значення набуває долучення студентів до рефлексивного осмислення й аналізу своєї діяльності в різних видах і напрямках професійної підготовки.

Одним із методів особистісного самовдосконалення студентів є метод проблемно-рефлексивного полілогу, запропонований В. Дейниченко [5].

Проблемно-рефлексивний полілог має на меті формування в студентів умінь самостійного осмислювання проблем їхньої професійної підготовки в означеному напрямі, прийняття педагогічних рішень і здійснюється за таким **алгоритмом**:

- постановка педагогічної проблеми, виокремлення її різних аспектів кожним з учасників полілогу;
- висунення ідей щодо розв'язання визначеної проблеми;
- колективне обговорення запропонованих варіантів розв'язання проблеми, пошук оптимального рішення [5].

У процесі дослідження дійшли згоди з висновками В. Дейниченка, що цінність проблемно-рефлексивного полілогу полягає в тому, що його проведення дає можливість для розвитку в кожного студента умінь індивідуального і групового рефлексивного аналізу, адже в ньому здатні брати участь не лише найбільш підготовлені і творчі студенти, а й менш обізнані майбутні фахівці.

Рефлексивний тренінг В. Дейниченка [5], адаптований до нашого дослідження, «Моя готовність до інтегрованого навчання дошкільників» має таку структуру:

- підготовка студентами доповіді (до 5-7 хвилин), яка передбачала розгляд одного з аспектів проблеми, що розглядається, і містила відповіді на запитання: «Як я розумію інтегроване навчання», «У чому відмінність між поняттями «інтегрований підхід», «принцип інтеграції», «інтегроване навчання?»», «Які способи інтеграції змісту дошкільної освіти я можу визначити?», «Які форми і методи доцільно застосовувати для підвищення готовності майбутнього вихователя до інтегрованого навчання дошкільників?»;

- «рефлексивна дискусія» (студенти висловлювали власні судження щодо окресленої проблеми з урахуванням вітагенного досвіду діяльності в ЗДО чи досвіду, набутого під час практичних занять з різних дисциплін чи педагогічних практик);

- «рефлексивний аналіз» студентами доповіді чи проведеної дискусії (визначення позитивних та негативних сторін доповіді та дискусії з використанням формулювань на кшталт «На мою думку, краще дискусію було провести так...», «На мій погляд, у доповіді не вказано» та ін.).

Під час рефлексивного тренінгу доцільно розглянути питання:

- «Проблема інтеграції у теорії та практиці дошкільної освіти»,
- «Характеристики «інтегративного» педагогічного мислення»,
- «Інтегроване навчання дітей старшого дошкільного віку як основа

розвитку їхніх творчих здібностей», «Методично-інтегративна компетентність вихователя», «Поліхудожня компетентність вихователя», «Готовність вихователя до інтегрованого навчання як передумова ефективного його здійснення», «Діагностика та самодіагностика рівнів сформованості готовності студентів до інтегрованого навчання дітей» тощо.

У процесі підготовки студентів до інтегрованого навчання ефективними є рефлексивно-ділові ігри.

Під діловою грою розуміють процес відпрацювання і прийняття рішення в умовах покрокового уточнення необхідних чинників, аналізу інформації, що додатково надходить і обробляється на окремих етапах гри. Параметри обмежень від кроку до кроку можуть змінюватися, у зв'язку з чим виникають нові й нові виробничі ситуації, рішення яких повинно підпорядковуватися загальній меті ділової гри.

Ділові ігри дозволяють більш повно відтворювати діяльність фахівців. на основі системного підходу виявляти проблеми і причини їх проявів, оцінювати кожний з варіантів рішення проблеми, приймати кінцеве рішення та визначати механізм його реалізації. Це дає можливість розглядати питання не взагалі, а як конкретну проблему, що впливає з діяльності конкретного закладу.

Рефлексивно-ділова гра є ефективною для здійснення рефлексивно-корегувальних заходів і процедур вирішення завдань. Для неї характерною є «відкритість», яка сприяє актуалізації набутого студентам досвіду щодо ІН дітей, переосмисленню такого досвіду, розвитку здатності «бачити» й аналізувати проблеми, що виникають у процесі професійно-педагогічної діяльності, професійного саморозвитку.

У ході проведення рефлексивно-ділових ігор вирішуються завдання:

- закріплення знань з теорії та методики ІН дітей;
- вироблення вмінь конкретизувати й чітко формулювати цілі й завдання інтегрованого навчання дітей;
- формування вмінь визначати можливі альтернативи щодо конструювання змісту інтегрованого заняття.

Алгоритм рефлексивно-ділової гри:

- об'єднання студентів у мікрогрупи (команди);
- оголошення спільної для всіх груп мети і завдань, правил проведення й оцінювання, регламентація часу на підготовку виступу;

– розв’язання завдання в мікрогрупах; підготовка його презентації у формі рольової гри.

У процесі проведення гри варто прагнути, щоб у роботі брав участь кожен студент, для чого необхідно застосовувати різноманітні стимулювальні способи і дидактичні засоби педагогічного впливу:

– проведення змагання між групами, що передбачало формулювання студентами кожної групи педагогічної ситуації для своїх опонентів, на розв’язання якої відводилось 3 хвилини.

Приклад запропонованої студентами педагогічної ситуації: «Дошкільник, який не відвідував ЗДО протягом тижня з поважних причин, повернувся до занять, відразу потрапивши на інтегрований урок з теми (тему заняття визначають самі студенти). Виконання на заняття інтегративних завдань потребувало наявності знань з попереднього матеріалу з різних галузей. Які форми й методи педагогічної підтримки доцільно застосувати в такому випадку?»;

– здійснення студентами аналізу командного вирішення ситуацій;

– підведення підсумків ігри викладачем, формулювання загального висновку.

Організація й проведення рефлексивно-ділових ігор, має на меті формування у майбутнього вихователя рефлексивного педагогічного мислення, сприяли виробленню у студентів навичок професійного спілкування, подоланню фрустрації вирішення проблем, які часто виникають у процесі професійно-педагогічної діяльності, та формуванню психологічної готовності до їх розв’язання; підвищенню рівня знань і вмінь аналізувати, прогнозувати, планувати, приймати рішення в процесі організації навчального процесу.

2. 4. Вимоги до підготовки та аналізу мікрвикладання

У процесі підготовки студентів до інтегрованого навчання дітей дошкільного віку широко використовується мікрвикладання, як спосіб формування практичних умінь, що надає можливості набувати практичних умінь володіння аудиторією, умінь самоаналізу і самокорекції лекторської діяльності.

Мікрвикладання може бути:

– елементом мікролекції (виступом по 1 питанню);

– елементом заняття, практичного чи семінарського заняття, коли студенту пропонується провести його фрагмент, присвячений обговоренню проблемних запитань;

– елементом індивідуальної консультації, коли студенту пропонується пояснити окремі питання, здійснити рецензування есе чи іншого виду завдання, виконаного іншим студентом, аргументовано оцінити його відповідь тощо.

Результат мікрвикладання обов'язково аналізується викладачем.

Аналіз мікрвикладання можна здійснити за таким алгоритмом:

1. Чіткість постановки завдання перед дітьми з урахуванням вікових особливостей.

2. Чіткість мотивації та аргументації необхідності вивчення теми.

3. Володіння змістом матеріалу.

4. Дотримання основної думки впродовж викладення матеріалу теми.

5. Методи взаємодії з дітьми.

6. Способи активізації уваги дітей.

7. Використані види наочності.

8. Мовлення студента.

9. Володіння аудиторією.

10. Чіткість сформульованих висновків.

Отже, у процесі підготовки майбутніх вихователів до інтегрованого навчання дітей використовуються різні методи пізнавальної діяльності студентів, ситуації найбільше наближені до майбутньої професійної діяльності.

ПІСЛЯМОВА

Навчально-методичні рекомендації розкривають науково-методичні основи підготовки майбутніх вихователів до інтегрованого навчання дітей.

У першому розділі подано силабус навчальної дисципліни з визначенням мети, завдань курсу «Інтегроване навчання дітей дошкільного віку», теоретичні та практичні завдання для підготовки студентів до практичних занять, самостійної роботи та тематику підсумкового контролю.

Цінними для студентів є практичні матеріали методичні рекомендації для підготовки до практичних занять.

Навчально-методичні рекомендації допоможуть майбутнім та працюючим вихователям ефективного організувати та реалізувати інтегроване навчання дітей дошкільного віку.

ВИКОРИСТАНА ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабенко А.Л. Сутність та зміст понять інтеграція та інтеграційне заняття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Педагогіка». Ужгород, 2019. С. 9-12.

2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12 січня 2021 р. // Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>

3. Габрилевич О. Розвиток мотивації досягнення у слухачів МАН засобами тренінгових методик. Луцьк, 2013. 33с.

4. Гавриш Н.В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти. *Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». 2011. № 1 (1). С. 16-20.

5. Дейниченко В. Г. Підготовка майбутніх учителів гуманітарного профілю до навчання старшокласників проектної навчально-пізнавальної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2016. 340 с.

6. Енциклопедія освіти / [гол. редактор В. Г. Кремень] ; Акад. пед. наук України. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

7. Желанова В.В. Напрями реалізація стратегії інтеграції в сучасній освіті України. *Нові технології навчання*: зб. наук. праць. Київ : ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2020. Вип. 94. С. 132-137.

8. Жуков В. П. Формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів основної школи : дис.... доктора філософії: 011. Харків, 2020. 374с.

9. Закон України «Про дошкільну освіту»: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 49, ст.259; зі змінами та доповненнями від 05.11.2020 р. №978 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>

10. Іванченко Є.А. Передумови виникнення інтеграції в історії педагогічної думки. С. 237-243. <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2009/3/44.pdf>

11. Інтеграція як освітня стратегія модернізації дошкільної освіти. /Зб.наук.пр. [ред. кол.: В.І.Очеретянко (гол.) та ін.]. Хмельницький: ХОШПО, 2019. 550 с.

12.Кабанова О.О. Інтеграція змісту освіти в спадщині Івана Соколянського. *Проблеми та перспективи розвитку освіти*. Київ, 17-18 квітня 2015 р. С.11-16.

13.Кіндрат І. Р. Управління освітнім процесом у дошкільному навчальному закладі на засадах інтеграції : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06. Луганськ, 2013. 20 с.

14.Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь . М. : Академия, 2000. 176 с.

15.Козак Л.В., Бухал Л.Г., Нікітіна Н.Д. Закономірності використання інтеграційних форм організації роботи зі старшими дошкільникам. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 18, 2019. С. 164-168.

16.Козловська І. М. Теоретичні та методичні основи інтеграції знань учнів професійно-технічної школи : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. К., 2001. 460 с.

17.Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку/ НАПНУ К.: ФОП Ференець В.Б., 2020. 44 с. 198.

18.Котелянець Ю.С. Теорія та методика професійної підготовки майбутніх вихователів до формування творчості дітей старшого дошкільного віку засобами інтеграції мовленнєвої та конструктивної діяльності :дис.. докт. пед.. наук :13.00.04, 13.00.08. Кропивницький, 2021. 577с.

19.Крутій К. Л. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Зима □білосніжка. Запоріжжя, 2017. 124 с.

20.Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу/Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. К.:Генеза, 2019. 256 с.

21.Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти/М.Кірик, Л.Данилова. Львів:Світ, 2019. 136 с.

22.Нова українська школа: порадник для вчителя/за заг.ред. Н.М.Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2019.– 208 с.

23. Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. URL: https://eenu.edu.ua/sites/default/files/Files/osvitnya_programa_2020_new.pdf.

24.Пелешок Е.Х., Гордієнко О.А. Розвиток ідеї міжпредметних зв'язків у педагогіці та проблема інтегрованого навчання. 2003. <http://eprints.zu.edu.ua/438/1/03pexpin.pdf>

25.Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» /О.І.Білан ТОВ «Мандрівець», 2017. 256 с.

26.Про унесення змін до Методичних рекомендацій щодо розроблення Стандартів вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 30 квітня 2020. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-unesennya-zmin-do-metodichnih-rekomendacij-shodo-rozroblennya-standartiv-vishoyi-osviti-1>.

27.Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти», 2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>.

28.Рудницька Н., Тарнавська Н. Дидактична суть інтеграції та способи її реалізації в процесі навчання математики в закладі дошкільної освіти та початковій школі. Молодь і ринок №7 (162), 2018. С.46-51.

29.Савенкова Л. Г. Полихудожественное образование и арт-терапия. *Художественно-эстетическое развитие в контексте национальных и региональных моделей образования: материалы XVII Междунар. конф. «Национальные и региональные модели художественно-эстетического развития: Юсовские чтения»* (31.10. – 03.11.2016 г.). М. : ФГБНУ «ИХОиК РАО», 2017. С. 137-142.

30. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, спеціальність 012 – «Дошкільна освіта» : наказ Міністерства освіти і науки України від 21.11 2019 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/012-Doshk.osvita-bakalavr.28.07.pdf>

31.Сучасне заняття в дошкільному закладі : навч.-метод. посіб. / за ред. Н. В. Гавриш ; авт. кол.: Н. В. Гавриш, О. О. Ліннік, Н. В. Губанова. Луганськ : Альма-матер, 2007. 496 с.

Пам'ятка 1

**Етапи технології інтегрованого навчання
(розроблено на основі напрацювань В. Жукова[9])**

Технологія інтегрованого навчання ґрунтується на концептуальній ідеї виявлення в різних навчальних предметах однотипних елементів (проблем, сюжетів, подій, закономірностей тощо) і поєднання їх у якісно нову цілісність з метою створення загального образу світу.

Мета технології – створити оптимальні умови для розвитку та самореалізації дітей шляхом формування цілісних знань про об'єкт, що вивчається.

Концептуальні ідеї:

– визначення принципово важливої теми для інтегрованого заняття;

– виявлення однотипних елементів змісту суміжних галузей (проблем, тем, сюжетів, подій тощо) на основі аналізу освітніх програм;

– визначення контактних сюжетів інтегрованого заняття та добір фактичного матеріалу;

– структурування змісту смислових блоків на основі інтеграції змісту і організаційних форм, що передбачає об'єднання однотипних елементів спільною метою заняття;

– систематизація набутих уявлень на занятті, що забезпечується їхнім включенням у цілісність, оскільки знання міжпредметного характеру розширюють горизонт розуміння об'єкту пізнання, допомагають дітям сприймати поняття і явища цілісно і водночас різнобічно.

Етапи реалізації технології інтегрованого навчання:

Перший – актуалізація опорних знань (підготовка до сприйняття; опора на особистісний досвід дитини; розкриття пізнавального інтересу).

Другий – цілепокладання (формування пізнавальних мотивів; повідомлення теми, мети заняття; узгодження особистісного досвіду дітей з навчальним завданням).

Третій – вивчення нового матеріалу (усвідомлення змісту смислових блоків, розроблених на інтегрованій основі; розкриття основних домінант заняття).

Четвертий – закріплення (закріплення нових знань і способів дій; цілереалізація; контрольньо-оцінювальна діяльність; залучення дітей до проектування наступного заняття).

Інтеграція змісту слугує засобом формування цілісних знань.

Зміст смислових блоків різних предметів має бути ретельно дібраний і структурований навколо однотипних елементів (проблем, сюжетів, подій тощо), а згодом і об'єднаний спільною метою в рамках теми заняття.

Навчальна інформація повинна бути зрозумілою та усвідомленою дітьми. Цьому сприяє постійне звернення вихователя до особистісного досвіду дітей, його узгодження з навчальними завданнями, націленість на формування особистісної форми змісту.

Прогнозовані результати:

– формування цілісних знань в дітей засобами інтеграції змісту суміжних дисциплін; розвиток творчого потенціалу.

Пам'ятка 2 Вимоги до інтегрованого заняття

1. Чітке визначення цілей та завдань.
2. Виявлення типу заняття, органічний взаємозв'язок усіх його етапів (рис.1).

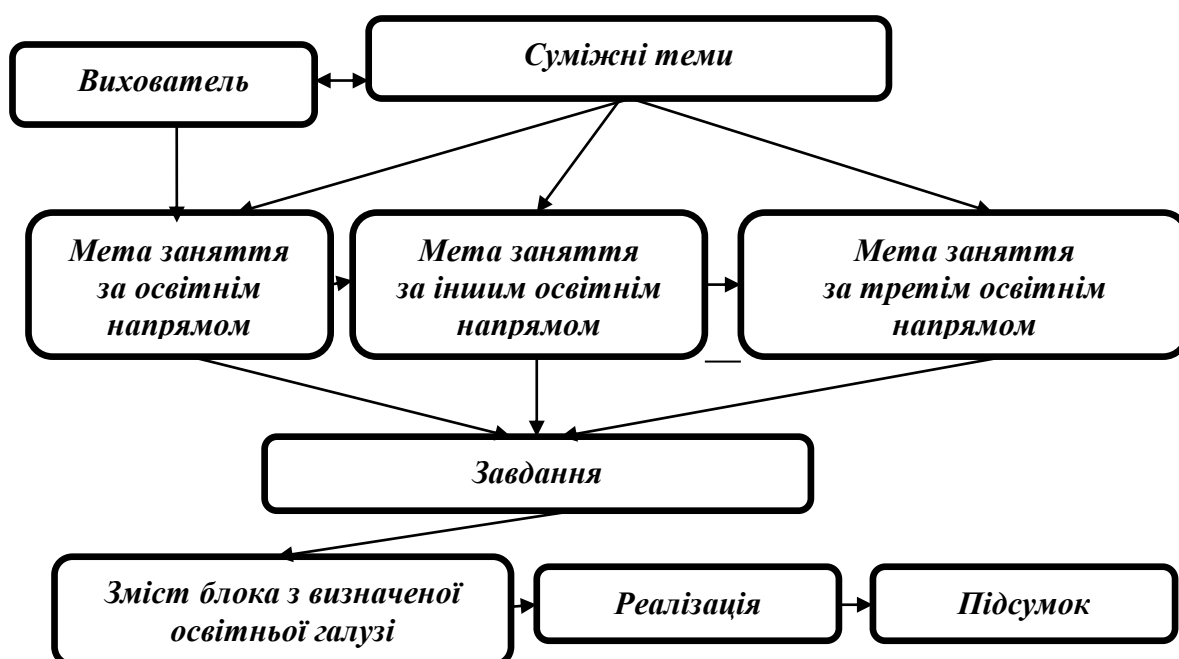


Рис.1 . Концептуальна схема інтегрованого заняття

3. Зв'язок навчального матеріалу з матеріалом попереднього заняття, передбачення перспективи щодо наступного заняття.

4. Вибір оптимальних методів, виходячи із цілей і завдань заняття, вивчення і закріплення нового матеріалу.

5. Створення умов розвитку пізнавальних процесів в дітей (для сприйняття, пам'яті, уваги, мислення, мовлення).

6. Взаємне співробітництво вихователя й дітей, педагогічний такт.

Рефлексивні методики

Методика виявлення рівня професійного спрямування вчителів до реалізації інтегрованого навчання (методика адаптована за Т.Д. Дубовицькою)*Призначення:*

Методика складається з 20 тверджень. На їх основі визначається рівень професійного спрямування вихователів до реалізації інтегрованого навчання дітей, яка розкривається в ступені виявлення їх прагнення до оволодіння цією діяльністю.

Інструкція: Вам пропонується 20 тверджень про Ваш професійний намір впроваджувати інтегроване навчання в закладі дошкільної освіти.

Для кожного твердження оберіть один, найбільш доцільний на Вашу думку варіант:

«правильно», «мабуть правильно», «мабуть неправильно», «неправильно».

Анкета

1. Кожен вихователь повинен мати можливість підвищити фахову кваліфікацію в тій галузі, яка йому подобається, відповідає його інтересам і здібностям.

2. Якби я мав можливість почати вчитися знову, я б обрав підготовку до реалізації інтегрованого навчання.

3. Мій професійний вибір зумовлений не стільки бажанням оволодіти навичками здійснення цього процесу, скільки певними обставинами.

4. Моє бажання отримати нові знання з інтегрованого навчання достатньо обґрунтоване.

5. Я навчаюся перш за все для отримання посвідчення про підвищення кваліфікації, обрана галузь мене мало цікавить.

6. У впровадженні інтегрованого навчання в дошкільній освіті я бачу мало привабливого.

7. Мої заняття у вільний час певним чином пов'язані з підготовкою до реалізації інтегрованого навчання молодших школярів.

8. У педагогіці є багато освітніх галузей, які подобаються мені значно більше, ніж інтегроване навчання.

9. Із власної ініціативи я читаю додаткову літературу про технології реалізації інтегрованого навчання.

10 Після закінчення навчання в закладі вищої освіти я буду самовдосконалюватися в цій освітній галузі, щоб працювати ефективніше.

11. Навряд чи в майбутньому я буду здійснювати реалізацію інтегрованого навчання дітей дошкільного віку у педагогічній діяльності.

12. Я намагатимуся зробити все можливе, щоб не впроваджувати цей вид навчання в ЗДО.

13. Навіть якщо мені буде дуже важко здійснювати цю професійну діяльність, я намагатимуся впровадити її в освітній процес закладу дошкільної освіти.

14. Я б хотів паралельно навчатися й спробувати застосувати деякі нові технології реалізації інтегрованого навчання з дошкільниками.

15. У мене немає бажання в майбутньому впроваджувати інтегроване навчання.

16. При нагоді прагну познайомитися з досвідом реалізації інтегрованого навчання колег.

7 Я спробує впровадити цей вид навчання в своїй практичній діяльності, можливо ненадовго.

18. Реалізація інтегрованого навчання в дошкільній освіті дасть мені змогу в майбутньому цілком проявити себе, свої здібності.

19. Після закінчення навчання в закладі вищої освіти планую не використовувати технології реалізації інтегрованого навчання в своїй професійній діяльності.

20. У житті людини не все залежить від неї самої, їй доводиться інколи миритися з обставинами.

Обробка результатів тесту:

Підрахувати суму набраних балів у відповідності з ключем до тесту.

За кожний збіг із ключем поставте 1 бал. Ключ до тесту: Поставити по 1 балу за відповіді «правильно» або «мабуть, правильно» на твердження: 2, 4, 7, 9, 10, 13, 14, 16, 18. Поставити по 1 балу за відповіді «неправильно» або «мабуть, неправильно» на питання: 3, 5, 6, 8, 11, 12, 15, 17, 19. 1 та 20 твердження – не враховуються.

Отримана сума балів переводиться в 100 бальну систему по формулі: $A3 = \sum, \text{балів} 18 \cdot 100$.

Елементарний рівень діагностується у вихователів з низьким ступенем професійного спрямування до впровадження інтегрованого навчання в початковій школі, які не бажають застосовувати його в практичній діяльності.

Репродуктивний рівень притаманний вихователям з недостатньо розвиненим професійним спрямуванням до реалізації інтегрованого навчання дітей. У них є певні сумніви щодо успішного здійснення цієї педагогічної діяльності.

Продуктивний рівень діагностується у вихователів, які спрямовані на впровадження інтегрованого навчання в ЗДО та прагнуть застосовувати його в практичній педагогічній діяльності, але усвідомлюють недостатність знань для успішної реалізації цього процесу. При наполегливій праці такі педагоги зможуть оволодіти професійними навичками його здійснення на досить високому рівні.

Творчий рівень свідчить про те, що вихователі спрямовані на оволодіння професійними навичками здійснення процесу реалізації інтегрованого навчання дітей. Вони прагнуть до самовдосконалення в цій професійній галузі, вільний час присвячують справам, що мають відношення до неї, спілкуються з фахівцями в цій сфері діяльності.

Самоперевірка рівня володіння професійними навичками реалізації інтегрованого навчання (За О.Габрилович)

Практичне завдання 1. Розробіть комплексну карту уроку з міжпредметними зв'язками з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1 класі за темою «Органи чуття – наші помічники».

Практичне завдання 2. Сплануйте тематичний тиждень освітнього процесу в 2 класі з теми «Способи передавання інформації».

Практичне завдання 3. Розробіть фрагмент уроку-дослідження ролі суфіксів у слові з української мови в 3 класі за темою «Словотворчі вправи та моделювання будови слів».

Практичне завдання 4. Наведіть приклад створення проблемної ситуації на уроці математики в 4 класі з теми «Одиниці вимірювання часу. Розв'язання задач на обчислення тривалості подій» у контексті його проведення за технологією діяльнісного підходу.

Шановні експерти, вам пропонується оцінити балами від 1 до 5 виконання практичних завдань за такими критеріями:

1. Уміння відобразити ідеї інтеграції під час формулювання комплексної мети уроку, досягнення якої сприяє розвитку наскрізних умінь учнів початкової школи на основі практичної діяльності в різних освітніх галузях.

2. Уміння поєднувати зміст різних навчальних предметів на змістовому, процесуальному та організаційному рівні його реалізації.

3. Доцільність та ефективність використання методів та технологій інтегрованого навчання, їх цільова спрямованість та відповідність змісту уроку.

4. Уміння створювати умови для активізації різних видів діяльності молодших школярів у процесі творчого самостійного відкриття нових знань.

5. Уміння розробляти (добирати) завдання, які реалізують інтеграцію різних галузей початкової освіти.

6. Доцільність використання ІКТ.

7. Цілісність структури інтегрованого уроку (фрагменту уроку), логічна взаємодія його елементів.

Отримана сума балів переводиться в 100 бальну систему по формулі:

$$A_6 = \sum \text{балів} \cdot 35 \cdot 100$$

ТРЕНІНГ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ

(за матеріалами В.Жукова)

I. Вступна частина – передбачає знайомство учасників, розкриття очікувань та бажань, створення атмосфери довіри.

1) вправи на знайомство залежать від рівня активності групи, схильності її учасників до взаємодії з незнайомими людьми.

Пропонується дві вправи:

«Повтори»: Мета – знайомство учасників, матеріали – не потрібні, час – 5-7хв.

Процедура: один з учасників називає своє ім'я та вказує твердження, що його характеризує, сусід учасника повинен повторити все почуте та вказати відповідну інформацію про себе.

Наступний учасник повторює все сказане до нього і повідомляє своє ім'я та характеристику.

Таким чином, усі учасники в колі повинні повторити попередньо почуту інформацію та вказати щось про себе.

Останнім повторює ведучий, що дає можливість краще запам'ятати учасників тренінгу.

«Цікаве ім'я»:

Мета – сприяти знайомству за допомогою розповіді про своє ім'я, час – 5 хвилин.

Кількість учасників – без обмежень (за наявності великої групи можна розділити її на підгрупи, які створюватимуть власні невеличкі кола).

Матеріали – не потрібні.

Особливі вимоги до приміщення – відсутні.

Процедура: учасники розміщуються на стільцях по колу.

Тренер пропонує:

1) кожному розповісти щось цікаве, кумедне, незвичайне про своє ім'я, щоб допомогти іншим запам'ятати ім'я промовця та асоціювати це ім'я з конкретною особою члена тренінгу.

2) створення ситуації довіри передбачає глибше розкриття усіх учасників, де кожен зможе відверто вказати на свої переваги або недоліки.

«Інтерв'ю»: Мета – сприяти знайомству учасників. Час – 5 хвилин. Кількість учасників – без обмежень. Матеріали – не потрібні.

Особливі вимоги до приміщення – достатність простору для роботи в парах.

Процедура: учасники стоять по колу. Тренер пропонує кожному обрати незнайомого партнера (або, якщо всі незнайомі і вагаються обрати пару, проводить вправу «розрахунок на перший-другий»).

Учасники по черзі беруть один у одного інтерв'ю з метою дізнатися про іншого щонайменше три будь-яких факти. Далі кожний учасник пари по черзі представляє іншого учасника всій групі і розповідає, про що зміг дізнатися.

«Моменти в житті»: Мета – сприяти знайомству учасників. Час – 5 хвилин. Кількість учасників – без обмежень.

Матеріали – аркуші паперу, тверді основи для письма, олівці, ручки. Особливі вимоги до приміщення – відсутні.

Процедура: учасники отримують письмове приладдя і розташовуються на стільцях по колу.

Тренер пропонує кожному сформулювати тему щодо особистого життя (про незвичайний факт біографії, кумедну, дивовижну історію тощо), яку учасник може розповісти іншим членам групи.

Тренер збирає аркуші, зачитує зміст і представляє автора.

3) з'ясування очікувань учасників: знання про очікування та бажання учасників відносно результатів тренінгу дасть можливість оцінити цілі та прагнення учасників, скорегувати за необхідності план тренінгу, здійснити оцінку ефективності проведення тренінгу.

«Незакінчені речення»: Мета – дати можливість учасникам визначити свої очікування. Час – до 10 хвилин. Кількість учасників – без обмежень.

Матеріали – аркуші паперу, відповідно до числа учасників, з чотирма незакінченими реченнями, ручки. Особливі вимоги до приміщення – відсутні.

Процедура: тренер роздає кожному учаснику аркуш паперу, на якому написані такі незакінчені речення:

- а) від тренера я очікую...;
- б) від інших учасників я очікую...;
- в) від себе я очікую...;
- г) мета, яку я маю намір досягти –

Тренер пропонує кожному відповісти на запитання одразу, або після короткого обговорення в парах, малих групах, всією групою, потім збирає заповнені аркуші.

Коли тренінг завершиться, ці аркуші будуть роздані учасникам знову, щоб вони могли вирішити, якою мірою тренінг задовольнив їхні очікування. Це допоможе учасникам у виробленні підсумкової оцінки тренінгу.

«Гора». Необхідно намалювати на великому аркуші паперу гору, а очікування учасників, записані на клейких папірцях, розмістити біля її підніжжя.

По закінченні тренінгу запропонувати учасникам проаналізувати, які сподівання справдилися, і перенести їх на вершину цієї гори.

II. Основна частина – передбачає подачу нових знань, їх закріплення та практичне застосування, визначення рівня засвоєння отриманих знань та умінь.

1) *мозковий штурм* – інтерактивний метод, що дає можливість повідомити необхідну інформацію за запропонованою проблематикою, визначити рівень знань учасників відносно обраної

проблеми та активізувати мозкову діяльність членів групи. Даний метод передбачає подання теоретичної інформації, в процесі якої активно відбувається залучення учасників, шляхом швидких «питання-відповідь».

2)засвоєння та практичне закріплення отриманих знань.

«Завершення речення». Мета – забезпечити зворотний зв'язок щодо основних моментів вивченого матеріалу. Час – 15-20 хвилин. Кількість учасників – без обмежень.

Матеріали – приладдя для письма.

Особливі вимоги до приміщення – фліп-чарт або дошка, столи, стільці.

Процедура: тренер демонструє учасникам записані на фліп-чарті 4-5 незавершених речень, наприклад: «Я дізнався, що...», «Мене здивувало, що...», «Мені сподобалося, що...», «Можливо, було б краще, якби...» тощо; пропонує кожному учаснику записати свої відповіді та здати тренеру.

Якщо дозволяє регламент тренінгу, корисно, щоб кожний учасник по черзі повідомив свої записи групі. Так можна обговорити та узагальнити найбільш актуальні відповіді, дізнатися про думки більшості учасників, виявити нез'ясовані питання.

«Оцінювання». Мета – вивільнити творчу енергію групи, оцінити ефективність засвоєння матеріалу силами самих учасників. Час – 15 хвилин.

Кількість учасників – 15-20 осіб.

Матеріали – приладдя для письма, ресурсні матеріали (роздаткова інформація, підручники, книги, документи тощо) за темою пройденого матеріалу.

Особливі вимоги до приміщення – столи, стільці.

Процедура: тренер розподіляє учасників на три малі групи, присвоює кожній групі власний символ (номери – від 1 до 3; літери – від А до В; назви, які групи самі собі оберуть тощо); пропонує кожній малій групі сформулювати два запитання за тематикою заняття, яке пройшло раніше, користуючись розданими ресурсними матеріалами.

Коли запитання підготовлено, всі ресурсні матеріали «закриваються» (здаються тренеру, відкладаються далеко від учасників тощо).

Вправа починається з того, що перша мала група ставить своє перше запитання другій, яка має сформулювати максимально повну відповідь. Третя група після відповіді критикує другу і оцінює її

відповідь за десятибальною шкалою, обґрунтовуючи свою оцінку. Далі групи міняються ролями: друга ставить третій своє перше запитання, а перша група оцінює відповідь і пояснює, як її можна поліпшити. Потім своє перше запитання третя група ставить першій, а друга оцінює відповідь. Процес триває, допоки кожна група поставить по одному запитанню двом іншим групам.

Корисно влаштувати символічний приз для членів групи, яка набере найбільшу загальну кількість балів, виставлених колегами.

Варто зазначити, що надання практичних нових знань під час тренінгу здійснюється не лише під час «мозкової атаки», а й в процесі самого тренінгу, за допомогою допоміжних матеріалів.

III. Завершення – спрямована на підведення підсумків, оцінка реалізації очікувань та бажань учасників, закріплення отриманих умінь, формування позитивного емоційного стану на весь день, налаштування членів групи на повсякденне життя.

Вправа «Очікування»: Мета – визначити, наскільки справдилися очікування кожного учасника семінару.

Матеріали – стікери, ручки.

Процедура – тренер малює гору на дошці, а учасникам семінару пропонується на стікерах записати, наскільки виправдались їхні очікування, проаналізувати власні очікування і по черзі висловитися, чи справдилися вони (повною мірою, частково), чи не справдилися, чи взагалі виявилися недоречними і ці стікери перенести на вершину гори.

«Минуле – сьогодні – майбутнє»: Мета – дати можливість учасникам відпочити. Час – 5 хвилин. Кількість учасників – без обмежень.

Матеріали – приладдя для письма та малювання.

Особливі вимоги до приміщення – столи, стільці.

Процедура: тренер пропонує кожному учаснику намалювати відрізок прямої лінії та розділити його на три частини, що відповідатимуть минулому, сьогоднішню й майбутньому; позначити, де учасник перебуває в цей час (яка частина життя вже пройдена, яка – попереду); поділитися своїми думками з групою, написавши коротко (умовно) або намалювавши символічно під відрізками відповідних частин, де корені людини, що відбувалося в дитинстві, юності, що відбувається в сьогоднішній, що займає, захоплює. Важливим моментом тренінгу є проведення рухових вправ.

Існує кілька загальних порад щодо проведення рухавок.

Дуже небажано, коли рухавки виконує лише кілька учасників, а інші виступають у ролі спостерігачів.

Корисно кожний черговий блок (частину) тренінгу (заняття) починати й завершувати руховими вправами.

Рухавки допомагають, коли група стомлена або малоактивна.

Не варто одразу після рухової вправи пропонувати міні-лекцію – учасникам потрібен деякий час, щоб заспокоїтися, налаштуватися на інтелектуальну працю.

Краще після рухавки влаштувати групову дискусію або іншу вправу, яка не вимагає фізичної активності.

Орієнтовні рухавки: *«Шикуймося за зростом»*: Мета – дати можливість учасникам розім'яти м'язи та відпочити. Час – 5 хвилин. Кількість учасників – без обмежень. Матеріали – не потрібні.

Особливі вимоги до приміщення – достатньо простору для виконання рухавки.

Процедура: тренер розміщує учасників колом і пропонує заплющити очі. Не розплющуючи очей учасники мають вишикуватися за зростом. Можна робити кілька спроб.

«Порадуй мене»: Мета – дати можливість учасникам розім'яти м'язи та відпочити. Час – 5 хвилин. Кількість учасників – без обмежень. Матеріали – не потрібні.

Особливі вимоги до приміщення – достатньо простору для виконання рухавки.

Процедура: тренер розміщує учасників на стільцях колом, до центру якого запрошує одного члена групи; пропонує решті учасників уявити, що в цієї людини сьогодні день народження.

Завдання групи – створити позитивну атмосферу. Один з членів кола мовчки презентує свій подарунок протягом 5-10 секунд, користуючись рухами, мімікою, позами тіла тощо. Потім називає, що він хотів зобразити, міняється місцями з «іменинником». Далі кожний учасник по черзі повторює вправу, останнім виступає той, хто був «іменинником» спочатку.

Якщо подарунок учасника виявився зрозумілим іншим членам групи, вони нагороджують цього учасника бурхливими гучними оплесками. Якщо ні – оплески лунають тихо, ледве-ледве.

УДК 373.2.091.313(072)

Б26

Навчально-методичні рекомендації

Автори

Бартків Оксана Степанівна
Семенов Олександр Сергійович

Інтегроване навчання дітей дошкільного віку

Видання друкується в авторській редакції

За науковою редакцією – доктора педагогічних наук, професора,
завідувача кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Семенова О.С.

Формат 60x84 1/16. 2,2 ум. друк. арк., 2,2 обл.-вид. арк.
Наклад 100. пр. Зам. 68. Видавець і виготовлювач ПП. Ю.Мажула
(м. Луцьк, вул. Винниченка19).